

Kunnen we onze energiehonger de baas?

Dirk Holemans

Nu het economisch systeem opnieuw kraakt in zijn voegen, is er terecht harde kritiek op het destructief karakter van het huidig financieel systeem. Het is noch begrijpbaar noch aanvaardbaar dat speculanten beslissen over de welvaart van landen en hun bevolking. Maar hierbij houdt het niet op. Door de nieuwe crisis dreigen we dubbel te verliezen: door de focus op het irrationeel gedrag van de beurs en haar gevolgen, vermindert de aandacht voor de ecologische crisis. En wordt het minder evident ook op dit vlak te pleiten voor een systeemverandering. Zo was er het recente nieuws dat de olieprijs naar beneden duikt door de economische malaise, met als gevolg dat we op het journaal het 'goede' nieuws te horen kregen dat de benzine aan de pomp een stuk goedkoper wordt.

Nochtans loopt het economisch systeem ook tegen zijn energiegrenzen aan. Nu dat alle vlot toegankelijke olie- en gasreserves uitgeput raken, is er een wereldwijde wedloop op gang gekomen naar de zogenaamde *niet-conventionele olie- en gasreserves*. Zoals Djamilia Timmermans in haar bijdrage in dit nummer op gedocumenteerde wijze uit de doeken doet, brengen deze nieuwe vormen van ontginning een hele waaier aan vormen van milieuvervuiling en -risico's met zich mee. Om deze onconventionele energiebronnen aan te boren moet de natuur massaal wijken, we spreken over de plundering van waterreserves, het omwoelen van bodems en het dynamiteren van ondergronden.

Niet toevallig maakte de Vlaamse Regering enkele maanden terug bekend dat ze een multinational de toelating gaf om in de ondergrond van de Kempen niet-conventionele gaswinning voor te bereiden. Het is meer dan ironisch dat het ene grote Nationaal Park dat Vlaanderen rijk is, nu mogelijks in gevaar wordt gebracht door onconventionele gaswinning die zal leiden tot een onherstelbare verstoring van de waterhuishouding.

Maar Vlaanderen is slechts de top van de ijsberg. Zonder dat dit veel in het nieuws komt, is er wereldwijd een echte *ratrace* bezig op het vlak van onconventionele olie- en gaswinning. Deze is nog in intensiteit toegenomen na de nucleaire ramp in Japan en de beslissing van Duitsland om haar kerncentrales te sluiten. Het had nochtans niet zo ver moeten komen. Het is duidelijk dat historici later de twintigste eeuw zullen

omschrijven als een grote energie-orgie. Waar de natuur miljoenen jaren voor nodig had – een tijdspanne die we ons als stervelingen eigenlijk niet kunnen voorstellen- om plantenresten te laten evolueren tot fossiele brandstoffen – jaagde de Westerse mens er in zo'n dikke eeuw in grote mate door. De oliecrisisen tijdens de jaren zeventig hadden een belletje kunnen doen rinkelen. Hadden we toen massief geïnvesteerd in energiebesparing, energie-efficiëntie en de ontwikkeling van hernieuwbare energiebronnen, dan hadden we de huidige energieschaarste maar ook de klimaatramp kunnen voorkomen.

Alles wijst er nu echter op dat ondanks de vele milieuconferenties en haar ronkende verklaringen, we door onze energiehonger de ecologische ramp alleen maar versneld op ons gaan afroepen. Waarbij we de uitstoot van broeikasgassen niet zullen kunnen terugdringen en de aarde waarop we leven (bodem, water, ecosysteem, ondergrond, ...) de finale klap gaan geven. Tenzij we alsnog onze energieverslaving een halt toeroepen en durven denken in termen van systeemverandering, een heuse transitie op alle maatschappelijke vlakken van de samenleving bewerkstelligen. Maar tot dat moment aanbreekt, is de kans dus veel groter op een nieuwe ecologische *killing fields*. Overdreven retoriek? Hoog tijd om de nieuwe ontwikkelingen in een nuchtere analyse op een rij te zetten.

Het vertrekpunt van de analyse is een feitelijk gegeven: de makkelijk bereikbare olie- en gasvoorraden geraken langzaam uitgeput terwijl wereldwijd de vraag naar energie toeneemt. Niet toevallig heeft China ondertussen de Verenigde Staten voorbij gestoken als grootste energieverbruiker, en dat is niet omdat het laatste land nu ineens veel zuiniger is geworden met energie. Om het wereldsysteem draaiende te houden, zoekt men nu eerder zijn heil in de niet-conventionele energiebronnen dan maximaal in te zetten op hernieuwbare energiebronnen. Er zijn vier categorieën van niet-conventionele gas- en oliewinning, en alle vier voorspellen ze weinig goeds. Ten eerste is er de oliewinning in steeds maar diepere delen van de zee. De ramp met de Deepwater Horizon in de Golf van Mexico heeft geleerd wat de risico's zijn met deze vorm van exploitatie. Als er iets misloopt, is het euvel zeer moeilijk te bestrijden. En ondertussen ontsnappen er onvoorstelbare hoeveelheden olie die het diepzee-ecosysteem zwaar beschadigen. In dit geval ging het over de ergste olieverontreiniging in de geschiedenis van de VS.

Een tweede categorie waar de multinationals 'toekomst' in zien is olie- en gaswinning op de Noordpool. Met het smelten van de ijskap komt deze 'Arctische' oliewinning op rendabele wijze in het vizier, maar opnieuw hebben we hier te maken met zeer kwetsbare en unieke ecosystemen waarvan we helemaal nog geen zicht hebben op alle 'ecosysteemdiensten' die deze gebieden vervullen voor de mens. De kans is echter zeer groot dat de Noordpool een slagveld wordt als Rusland, Noorwegen, Canada en de Verenigde Staten strijden om de toegang tot olie, gas en mineralen.

Een derde en tot op heden meest uitgevoerde vorm is de winning van olie uit teerzanden. Vooral de staat Alberta in Canada is hiervoor berucht. Reusachtige woudgebieden worden volledig afgegraven om bij de onderliggende teerzanden te kunnen komen. De energie die nodig is om olie uit de teerzanden te halen, is zo immens dat je moet rekenen op ongeveer de helft van de energievoorraad die je uit de grond moet verbruiken tijdens het opwerkingsproces. Met een gelijkaardige reusachtige uitstoot van broeikasgassen. En in Venezuela is een tweede Alberta in de maak nu dat de petroleumreserves in het westen stilaan leeg geraken.

Last but not least is er nu dus de hype van de niet-conventionele gaswinning in ondergrondse steen- of steenkoollagen. Meestal gebeurt deze winning door *fracking*: met een mengsel van toxische chemicaliën wordt de ondergrondse laag opgeblazen. Dit geeft tal van 'neveneffecten', van het wegsijpelen van hoger gelegen waterreserves zodat er massieve verdroging optreedt in de bovenste lagen tot het vergiftigen van lager gelegen waterbassins die drinkwaterwinningsgebieden voeden. Of wat dacht u van diep ondergrondse en onblusbare branden zoals er al één heeft gewoed in het Amerikaanse Wyoming?

Al bij al een verontrustend toekomstbeeld. Als al deze ontwikkelingen zich ten volle doorzetten, zal de natuurdegradatie van de twintigste eeuw klein bier zijn tegen wat ons op korte termijn te wachten staat. Jammer genoeg krijgen we, in tegenstelling tot de koers van de aandelen op de beurs, hier geen dagelijkse berichtgeving over in de media. Er zijn dan ook geen internationale ratingbureaus die de status van de natuur in elk land opvolgen en beoordelen. Nochtans is de aarde de drager van ons economisch systeem – en moet ze ook de impact ervan verdragen. Een afdoend antwoord op de financieel-economische crisis zal dan ook de ecologische dimensie integraal moeten behandelen, willen we niet van de regen in de drop geraken. Vlaanderen geeft hier opnieuw niet het goede voorbeeld, door niet-conventionele gaswinning te verkopen als 'groene energie' en ondertussen kansen te laten liggen op het vlak van hernieuwbare energiebronnen.